

Наталія САГАЙДАЧНА,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія КОЗАК,
асистент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕНЬОВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З РАС

За останні десятиліття спостерігається стрімке зростання кількості дітей, яким ставлять діагноз – розлад аутистичного спектру (РАС). Це пов'язано з покращенням діагностичних методів, підвищенням освіченості суспільства та, можливо, змінами у середовищі, що впливають на розвиток нервової системи.

Щодо України, то відповідно до даних електронної системи охорони здоров'я (ЕСОЗ) загалом обліковано 20 936 дітей з діагнозом «аутизм» [1, с. 80].

Також одним із основних факторів актуальності теми є й те, що мова є основним інструментом спілкування, навчання та соціальної адаптації. Порушення мовлення у дітей з РАС суттєво ускладнюють їхнє життя, обмежують можливості для навчання, роботи та побудови соціальних зв'язків. Також діти з РАС потребують особливої уваги та підтримки з боку суспільства. Розуміння особливостей їхнього мовленнєвого розвитку допоможе створити більш інклюзивне середовище, де кожна дитина зможе реалізувати свій потенціал.

Розлад аутистичного спектру – це група порушень, які пов'язані з порушенням розвитку головного мозку. РАС – це не хвороба. Хвороба має початок, перебіг і кінець. РАС неможливо захворіти, він супроводжує людину усе життя. Він характеризується значними труднощами в соціальній взаємодії, спілкуванні та труднощами у поведінці, стереотипія.

Що ж означає термін «спектр»? Можна уявити собі велике коло, поділене на певні секції. Кожна секція позначена іншим кольором. Кожна дитина матиме декілька з цих кольорів, але не обов'язково однакових. Це означає, що різні діти з розладами аутистичного спектру можуть мати різну вираженість симптомів (одні говорять, інші не говорять, одні мають стереотипну поведінку, інші – ні.)

Також діти з РАС можуть бути або гіпо-, або гіперчутливі. Якщо друге – вони дуже зважають на подразники, зокрема, на шум і світло. Таким дітям важко у публічному чи незнайомому місці. Коли у дитини гіпочутливість, то вона може гучно вмикати музику чи мультимедію. Або ж може впасти і не так сильно відчувати біль [4, с. 213].

Діти з РАС часто зіштовхуються з труднощами у розвитку мовлення через кілька основних причин, які пов'язані з особливостями їх нейропсихічного розвитку. Наприклад це може бути порушення соціальної взаємодії, тому що основною особливістю дітей з РАС є труднощі в налагодженні соціальних контактів. Мовлення за власною суттю є соціальною функцією і діти з аутизмом часто мають знижений інтерес до спілкування з оточуючими. Це може проявлятися у невмінні утримувати зоровий контакт, негативній реакції на ім'я або зниженому інтересі до розмови. Відсутність мотивації для соціальної взаємодії значно уповільнює розвиток мовленнєвих навичок [2, с. 106].

Також може бути й порушення сенсорного сприйняття, тому що багато дітей з РАС мають особливі порушення сенсорної обробки інформації. Це може стосуватися слухових, зорових або тактильних стимулів. Наприклад, дитина може неадекватно реагувати на звуки або мати гіперчутливість до певних аудіостимулів, що ускладнює розвиток мовлення, оскільки слухання і розуміння мови – ключові елементи цього процесу.

Наступним може бути й порушення розвитку префронтальної кори (відділ кори великих півкуль головного мозку, є передньою частиною лобових часток). Сама префронтальна кора головного мозку відповідає за когнітивний контроль і планування, зокрема мовленнєвих процесів. У дітей з РАС можуть бути порушені функції цієї ділянки мозку, що ускладнює планування і виконання мовленнєвих актів [5, с. 23–25].

Через це й виникають певні особливості мовлення у дітей з розладами аутистичного спектру. Наприклад, діти з аутизмом мають значні труднощі в розумінні мовлення, особливо це стосується сприйняття запитань, розуміння абстрактних понять, крилатих висловлювань.

Діти з РАС можуть взагалі не говорити, не використовувати жести чи міміку під час своєї розмови. Особливістю мовлення при аутизмі є ехолалія (автоматичне повторення почутих фраз, слів або звуків). Велика кількість

дітей з аутизмом мають труднощі з використання займенників та взагалі побудовою речень [3, с. 240–251].

Розлади аутистичного спектру є все більш поширеною проблемою сучасності. Збільшення кількості діагнозів пов'язане з різними факторами. РАС суттєво впливає на мовленнєвий розвиток дітей, викликаючи різноманітні порушення, такі як затримка мовлення, порушення звуковимови, проблеми з розумінням мови та використанням мови в соціальних ситуаціях. Кожна дитина з РАС є індивідуальною, тому підхід до корекції мовленнєвих порушень має бути індивідуалізованим.

Таким чином, вивчення мовленнєвого розвитку дітей з РАС є багатогранною та актуальною проблемою, яка потребує подальших досліджень та розробки ефективних стратегій підтримки.

Список використаних джерел:

1. Островська К. О. Засади комплексної психологопедагогічної допомоги дітям з аутизмом : монографія. Львів : Тріада плюс, 2012. 520 с.
2. Островська К. О., Качмарик Х. В., Дробіт Л. Р. Основи діагностики дітей з розладами аутистичного спектра : навчальний посібник, 2017. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 124 с.
3. Островська К. О., Островський І. П., Сайко Х. Я. Особливості поведінки дітей з аутизмом у грі з ровесниками. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць. 2018. Вип. 41. С. 240–251.
4. Пахомова Н. Г. Спеціальна психологія : навчальний посібник для студентів спеціальності 6.010105 «Корекційна освіта». ПНПУ ім. В. Г. Короленка. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2015. 357 с.
5. Підлужна Т. О., Зелінська-Любченко К. О. Стратегії корекції мовленнєвих порушень у дітей із раннім дитячим аутизмом. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації* : матеріали I Всеукраїнської студентської науковопрактичної конференції (м. Суми, 14 лютого 2017 р.). Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. С. 23–25.